

Ochtendsymposium *1815-2015 De Nederlanden verenigd*, Koninklijke Bibliotheek Brussel,
12 september 2015

Lezing

Verenigd door taaleenheid

Peter Debrabandere
Docent Hogeschool VIVES, Brugge
Hoofdredacteur Neerlandia
peter.debrabandere@scarlet.be

Dames en heren,

In 1999 introduceerde Ludo Simons het beeld van Vlamingen en Nederlanders als *twee volken gescheiden door dezelfde taal*. Sindsdien wordt het beeld regelmatig herhaald. Zo bijvoorbeeld Bart Dirks in de Volkskrant (17-2-2006): “Wat verbindt Vlaanderen en Nederland nog? Graag betogen cultuurpessimisten dat we steeds meer gescheiden raken door dezelfde taal. We zouden ons amper nog interesseren voor elkaar.” Of Bart De Wever in 2010 tegen een journalist van de Nederlandse krant Trouw: “We zijn twee volkeren, gescheiden door dezelfde taal.”

Origineel is dat beeld niet. George Bernard Shaw zou ooit beweerd hebben: “England and America are two countries separated by a common language.” Oscar Wilde schreef in *The Canterville Ghost* (1887): “We have really everything in common with America nowadays, except, of course, language.” En dat beeld wordt elders overgenomen. In 2005 verscheen in het boek *L’Europe et les Francophonies* een bijdrage met de titel *France et Belgique francophone – Deux pays qu’une même langue sépare?* In 2013 verscheen in het blad Sprachspiegel (Heft 2) een bijdrage met de titel *Durch gemeinsame Sprache getrennt: Impressionen zum Gebrauch des Deutschen in der Schweiz und in Deutschland*.

De vraag is daarbij of dat beeld klopt voor het Nederlandse taalgebied. In welke mate zijn Vlamingen en Nederlanders inderdaad twee volken gescheiden door dezelfde taal. Officieel hebben Vlamingen en Nederlanders dezelfde taal, het Nederlands. In de officiële terminologie is er van scheiding geen sprake. Nederlands is Nederlands. Nederlands in Nederland. Nederlands in Vlaanderen. Dat is helder. Het Nederlands is één taal.

Maar dat is lang niet altijd zo duidelijk geweest. Er zijn in de loop van de geschiedenis meerdere benamingen voor het Nederlands met wisselend succes in omloop geweest: *Diets/Duuts/Duits, Nederlands, Nederduits. Nederlands* – aanvankelijk als term eerst in het Zuiden (het huidige Vlaanderen) in gebruik – is pas in de 20e eeuw definitief de naam van onze taal geworden in Noord en Zuid.

Althans, officieel is dat zo. Maar Nederlanders gebruiken naast de term *Nederlands* ook wel eens de benaming *Hollands*, waarmee ze precies hetzelfde bedoelen. Als Vlamingen het daarentegen over het *Hollands* hebben, dan bedoelen ze dat neusophalend, dan hebben ze het over een taal waarvan ze zich willen distantiëren, een taal die ze zelf niet willen spreken. Als Nederlanders het – de rollen omkerend – over het *Vlaams* hebben, dan is dat neerbuigend, betuttelend bedoeld, dan hebben ze het over een soort Nederlands dat ze niet als echt Nederlands beschouwen omdat het door de vele Vlaamse (of Belgisch-Nederlandse) kenmerken te veel van het eigen Nederlands afwijkt om *Nederlands* genoemd te kunnen worden. Ten slotte noemt de Vlaming zijn eigen taal vaak *Vlaams*, daarmee zijn eigen identiteit beklemtonend, een zekere afstand affirmerend met het Nederlands van de Nederlander én met de meest verfijnde vorm van de Nederlandse standaardtaal die in België in gebruik is en die hem te stijf of te gemaakt is.

Ook in het buitenland wekt die terminologische verwarring voortdurend de indruk dat er twee Nederlandsen bestaan. In het Frans heeft men het bijna op dezelfde manier als de Vlamingen die het over het *Vlaams* en het *Hollands* hebben, over *le flamand* en *le hollandais*, terwijl de officiële benaming en eigenlijk de enige juiste benaming van onze taal in het Frans *le néerlandais* is. Nog erger is het in het Italiaans, waar de term *neerlandese* of *nederlandese* bijna uitsluitend in academische kringen te horen is. Gewoonlijk wordt het Nederlands in Italië *olandese* genoemd. En daarnaast wordt uitdrukkelijk met *fiammingo* naar de taal van Vlaanderen verwezen, omdat de Italianen denken dat het om een andere taal gaat dan *olandese*. In Spanje is de term *neerlandés* dan weer wat beter ingeburgerd dan *ne(d)erlandese* in Italië, maar dat neemt niet weg dat Spanjaarden doorgaans toch weer van enerzijds *holandés* en anderzijds *flamenco* spreken. En het beperkt zich niet tot de Romaanse wereld, waar het misverstand misschien het hardnekkigst is. Duitstaligen doen net hetzelfde als de Franstaligen en beschouwen *Holländisch* en *Flämisich* als twee weliswaar verwante maar toch afzonderlijke talen. De enige correcte en ook officieel bestaande term *Niederländisch* wordt vaak gewoon genegeerd. De Engelstaligen zijn de enigen onder onze burens die niet beschikken over een term voor het *Hollands*. Er bestaat geen *Hollandic* of *Hollandish*, behalve in wetenschappelijke literatuur om naar Hollandse dialecten te verwijzen. Er is alleen *Dutch* – hetzelfde als *Diets/Duuts/Duits*, waarmee eeuwen geleden dus ook *Nederlands* bedoeld werd – een ietwat onpraktische term omdat die natuurlijk aan (het hedendaagse) *Duits* doet denken. De Engelstaligen mogen dan geen *Hollandic* of *Hollandish* kennen, *Flemish* kennen ze wel om naar de taal van de Vlamingen te verwijzen, omdat ook zij denken dat er in Vlaanderen iets anders gesproken wordt dan in Nederland. Met *Dutch* verwijzen ze namelijk vaak uitsluitend naar Nederland, gewoon uit onwetendheid. Deze spraakverwarring bestaat uiteraard in nog veel meer talen. *Flamand*, *fiammingo*, *flamenco*, *Flämisich* en *Flemish* verwijzen daarbij steeds zonder uitzondering naar een regionaal idioom, niet naar een volwaardige standaardtaal. Naar een regionale variant van het Nederlands, naar een taal die wel lijkt op het Nederlands, maar die het toch niet echt is. Naar een taal die in België ook naast het Frans daar ergens

in het noorden van het land gesproken wordt, maar die toch eigenlijk in België een tweederangsrol speelt, want in België kun je overal Frans spreken.

Problematisch hierbij is dat de Vlamingen zelf vaak die terminologie overnemen en hun taal domweg *Vlaams* noemen, en als ze Frans spreken, *flamand*, en in het Engels *Flemish* enzovoort. Ze beseffen niet dat ze daardoor het beeld van onze taal in het buitenland steeds weer bevestigen. Het beeld namelijk van een taal van uitsluitend regionaal belang, geen volwaardige standaardtaal, een taal met een tweederangsrol, een taal ondergeschikt aan het Frans, dat de enige taal is die er in België echt toe doet.

Dat Vlamingen vaak die strategische fout maken, houdt natuurlijk rechtstreeks verband met de geschiedenis van de taal van de Vlamingen. Door een gescheiden ontwikkeling van de taal in Noord en Zuid werd onze taal in het Zuiden steeds vaker met de term *Vlaams* aangeduid. In het Frans werd dat steeds vaker *flamand*. Jean (of Jan) Des Roches schreef in 1769 zijn *Nieuw Nederduytsch en Fransch woordenboek* (= Nederlandse titel) / *Nouveau dictionnaire françois-flamand* (= Franse titel). Het Nederlands in Noord en Zuid was namelijk in de 17e en 18e eeuw uit elkaar aan het groeien, gewoon als gevolg van de gescheiden staatkundige ontwikkeling. Hollands en Vlaams waren op weg twee verschillende talen te worden. De Vlaamse beweging heeft de Vlamingen in de 19e en 20e eeuw weer bij de taal van het Noorden doen aansluiten met daarbij horend ook een consequente keuze voor de benaming *Nederlands*. Maar die keuze is tot op vandaag blijkbaar ondanks de Belgische grondwet nog steeds geen gemeengoed onder de Vlamingen. Dat ook op school onze taal *Nederlands* heet, helpt daarbij helaas nauwelijks. Toch is de officiële benaming *Nederlands* in Noord en Zuid een feit. Op het niveau van de officiële terminologie is er dus *taaleenheid*. Maar er is nog werk om dat begrip, *Nederlands*, bij alle Vlamingen tot een vanzelfsprekendheid te maken.

Taaleenheid moet natuurlijk niet alleen aan de naam van de taal afgemeten worden, maar nog veel meer aan het gebruik dat van de taal gemaakt wordt. Is het Nederlands in Noord en Zuid dezelfde taal? Officieel is dat inderdaad zo. Er is taaleenheid, een soort taaleenheid toch, anders was er geen Nederlandse Taalunie. Vanzelfsprekend is dat níét. De geschiedenis had makkelijk tot een andere situatie kunnen leiden. Ik zei het al. Het Nederlands in Noord en Zuid was in de 17e en 18e eeuw uit elkaar aan het groeien. Dat hoeft niet te verwonderen. Talen vallen in Europa grosso modo samen met staten: Nederlands in Nederland, Frans in Frankrijk, Italiaans in Italië en ga zo maar door. België en Zwitserland zijn afwijkende gevallen. Talen vallen samen met staten. En staten dus ook met talen. In Portugal wordt Portugees gesproken. Dat spreekt. In Noordwest-Spanje ligt Galicië, waar Galicisch gesproken wordt, wat historisch eigenlijk gewoon Portugees is. Maar doordat Galicië buiten Portugal terechtgekomen is, heeft het Portugees in Galicië zich autonoom ontwikkeld tot een eigen taal, dat vandaag nog heel sterk op Portugees lijkt, maar officieel geen Portugees meer is. Kroatisch, Servisch en Bosnisch worden vandaag om politieke redenen als drie afzonderlijke talen beschouwd, hoewel er taalkundig eigenlijk alleen maar van Servo-Kroatisch sprake kan zijn. Noors, Deens en Zweeds zijn drie afzonderlijke talen geworden door het ontstaan van drie

afzonderlijke staten, maar taalkundig is er veel voor te zeggen om de drie talen als varianten te zien van één taal. Op die manier hadden *Hollands* en *Vlaams* twee aparte talen kunnen worden. Dat is dus ondanks de scheiding in 1585 toch niet gebeurd. Waarom?

De massale emigratie naar het Noorden na de scheiding van de Nederlanden in 1585 heeft weliswaar voor een serieuze aderlating gezorgd in het Zuiden, maar de contacten met het Noorden zijn nooit helemaal verbroken. In de 17e eeuw niet en ook in de 18e eeuw niet. Er bleef ook in de 18e eeuw een levendige discussie bestaan onder taalkundigen en schrijvers in Noord en Zuid. Vandaag wint onder taalkundigen het idee veld dat het beeld van het 18e-eeuwse taalverval voor een goed deel een mythe is. Ik verwijs hiervoor naar het werk van Van der Sijs & Willemyns (*Het verhaal van het Nederlands: Een geschiedenis van twaalf eeuwen*, 2009) en Rutten & Vosters (*Een nieuwe Nederduitse spraakkunst: Taalnormen en schrijfprijktijken in de Zuidelijke Nederlanden in de achttiende eeuw*, 2011). In de 18e eeuw discussieerden taalkundigen over de weg die het Nederlands in het Zuiden moest volgen, met name over de spelling vroegen ze zich af of het gebruik van het Noorden gevolgd moest worden dan wel of een eigen zuidelijke spelling op basis van een in het Zuiden gegroeide traditie ontwikkeld moest worden. Er was dus in de 18e eeuw zeker nog enig gevoel van taaleenheid – zelfs ook nog in het noorden van Frankrijk – maar dat werd naar het einde van die 18e eeuw toe zwakker.

Ondanks dat blijvende gevoel van taaleenheid met het Noorden ontwikkelde zich in het Zuiden spontaan een eigen variant van het Nederlands, dat sterk Brabants gekleurd was. Logisch, want Brabant was in cultureel, economisch, sociaal opzicht de sterkste regio. Het is dat op het Brabants gebaseerde Zuid-Nederlands dat het tot een zelfstandige ‘Vlaamse’ taal had kunnen schoppen, zoals het Galicisch in Noordwest-Spanje. Maar dat is dus niet gebeurd.

De Franse Republiek annexeerde in 1795 namelijk de Zuidelijke Nederlanden. Door de Franse taalpolitiek wordt het Nederlands, het zich ontwikkelende Brabantse Nederlands, gedegradeerd tot huis-tuin-en-keukentaal. Het Frans neemt alle maatschappelijke domeinen in die van belang zijn voor de ontwikkeling van een cultuurtaal: onderwijs, administratie, bestuur en gerecht. Het Nederlands wordt naar de lagere echelons verbannen en verliest daardoor helemaal zijn rol van cultuurtaal. Zo wordt de ontwikkeling van een eigen ‘Vlaamse’ cultuurtaal afgeblokt.

Van 1815 tot 1830 zijn de historisch Nederlanden (zonder Noord-Frankrijk) weer verenigd in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Onder koning Willem I wordt het Nederlands – dat in het Zuiden aan het wegwijnen was, dat een aantal maatschappelijke domeinen aan het Frans kwijtgespeeld was – de landstaal en de administratieve taal van het hele rijk, ook in de Franstalige en Duitstalige gebieden. Dat zorgde voor een kortstondige, maar heel belangrijke heropleving van de Nederlandse taal in het zuiden van het Koninkrijk.

Het besef dat het Zuiden tot de grote Nederlandse taal- en cultuuruimte behoorde, wordt weer tot leven gewekt. Hier wordt de basis gelegd voor de Vlaamse beweging, die in de tweede helft van de 20e eeuw steeds nadrukkelijker zal pleiten voor de erkenning van het Nederlands (niet het Vlaams) in België. De *integrationisten*, zij die pleiten voor talige integratie met Nederland, zullen winnen. De *particularisten*, zij die voor een eigen Vlaamse taal pleiten, zullen verliezen.

De keuze voor het Nederlands was niet alleen een theoretische keuze, een loutere keuze voor de benaming *Nederlands* bijvoorbeeld, maar ze hield ook de beslissing in om dat Nederlands uit Nederland te importeren. De keuze was een antwoord op de argumentatie van de francofonie, die minachtend over *le flamand* sprak als ze het over de taal van de Vlamingen had. Die argumentatie ging als volgt.

Eén. Het Nederlands (*le flamand*) is een minderwaardige taal. (En ja, het Brabantse Zuid-Nederlands was van het noordelijke Nederlands weggegroeid en werd in België als Vlaams/flamand gepercipieerd. Het was door de Franse taalpolitiek ook tweederangs geworden.)

Twee. Er worden in Vlaanderen wel Vlaamse dialecten gesproken, maar er bestaat geen Vlaamse cultuurtaal. (Ook dat was niet geheel onwaar.)

Drie. Het Frans is een superieure taal met internationale uitstraling. Je moet goed gek zijn om dan toch het Vlaams als officiële taal te willen gebruiken.

Vier. Het Nederlands is de taal van de Hollanders, van de calvinisten ... en is dus een gevaar voor België.

En dus was de enige strategisch zinvolle reactie op die argumentatie de adoptie van het Nederlands uit Nederland. Dat Nederlandse Nederlands zou uiteindelijk als cultuurtaal van Vlaanderen respect moeten afdwingen van de Franstaligen en de ondertussen Franstalig geworden elite van Vlaanderen weer voor zich moeten winnen.

Dat het Nederlands vandaag dus de officiële taal van Vlaanderen is (en niet het Vlaams), is het gevolg van de door de Franse taal en cultuur veroorzaakte onderbreking van een autonome ontwikkeling van een eigen 'Vlaamse' taal van 1585 tot vandaag. Het was in de latere Belgische context praktisch gezien onmogelijk geworden om een eigen Vlaamse taal te gaan gebruiken, want een genormeerde Vlaamse cultuurtaal bestond inderdaad niet echt. De ontwikkeling van zo'n eigen Vlaamse taal was tot stilstand gekomen door de verfransing. Het was tactisch gezien dan ook weinig verstandig geweest om dan toch zo'n taal tot ontwikkeling te brengen, want die had de strijd met het oppermachtige Frans wellicht niet gewonnen.

Vanaf de jaren 30 van de 20e eeuw wordt een hele machinerie uitgebouwd om het Nederlands van Nederland naar Vlaanderen te halen. Dat Nederlands wordt in allerlei boeken door leraren en hoogleraren voor Vlamingen beschreven en voorgeschreven. Aangezien Vlaamse intellectuelen in hun pogingen om Nederlands te spreken en te

schrijven, voortdurend onbewust on-Nederlandse elementen in hun taal opnemen, moest die taal van on-Nederlandse elementen gezuiverd worden, van elementen dus die in het Nederlands van de Nederlanders niet voorkwamen:

- *Gallicismen* (alleen in Vlaanderen voorkomende letterlijke vertalingen van Franse woorden en uitdrukkingen)
bv. *droogkuis* -- in Nederland: *stomerij*
- *Franse leenwoorden* (die alleen in Vlaanderen in gebruik waren)
bv. *bilan* -- in Nederland: *balans*
- *Bastaardwoorden* (van Franse oorsprong die alleen in Vlaanderen in gebruik waren)
bv. *legislatuur* -- in Nederland: *regeerperiode*
- *Purismen* (Vlaamse creaties ter vervanging van in Nederland ingeburgerde Franse leenwoorden)
bv. *duimspijker* -- in Nederland: *punaise*
- *Regionalismen* (authentieke 'Vlaamse', Zuid-Nederlandse woorden en uitdrukkingen)
bv. *boogscheut* -- in Nederland: *steenworp*
- *Archaïsmen* (authentieke Nederlandse woorden en betekenissen van woorden die in Vlaanderen door de eeuwen heen overgeleverd waren, maar in Nederland in onbruik geraakt waren)
bv. *kuisen* -- in Nederland: *schoonmaken, poetsen, wassen*
- *Dialectismen* (woorden van meestal Brabantse oorsprong die in de algemene taal in Vlaanderen terechtgekomen waren)
bv. *goesting* -- in Nederland: *zin, trek*

Bij die overname van het Nederlands uit Nederland ligt de nadruk op de uitspraak en de woordenschat. De in Vlaanderen geldende normen voor de uitspraak van het Nederlands (de zogenaamde VRT-uitspraak of het Journaalnederlands) zijn het resultaat van de overname van de Nederlandse 'beschaafde' uitspraak van de jaren 30. Op het gebied van de woordenschat heeft het onderwijs met behulp van de beruchte *zeg-wel-zeg-nietlijstjes* het Nederlands van de Vlamingen een stuk dichterbij dat van de Nederlanders gebracht. Het Vlaamse Nederlands is nu voldoende naar het Nederlandse Nederlands opgeschoven om nu ook gewoon *Nederlands* te kunnen en te mogen heten. Met dat Nederlands bedoel ik onder andere:

- de taal van de kranten en weekbladen
- de taal van non-fictieliteratuur
- de taal van informatieve programma's op radio en televisie
- (gedeeltelijk ook) de taal van het onderwijs en op vergaderingen

Maar het is niet helemaal hetzelfde Nederlands geworden als het Nederlands van de Nederlanders.

Vanaf de jaren 80 komt het idee dat het Nederlands van Vlaanderen gelijkgeschakeld moet worden met het Nederlands van de Nederlanders, onder druk te staan. Er gaan steeds meer stemmen op om het strakke systeem van kritiekloze overname van het Nederlands uit Nederland te verlaten en op een genuanceerder manier aan taalzorg te doen. Aanvankelijk (in de 19e eeuw en in de 20e eeuw tot in de jaren 70) worden 'Vlaamse' woorden in woordenboeken als *Zuid-Nederlands* gemarkeerd (waardoor ze niet als standaardtaal beschouwd worden). Vanaf 1999 markeert Van Dale 'Vlaamse' woorden als *Belgisch-Nederlands*. En in de nieuwe uitgave die nu gedrukt wordt, zal het label *Nederlands-Nederlands* broederlijk naast *Belgisch-Nederlands* staan. *Zwager* zal dan als *Nederlands-Nederlands* gelabeld worden, omdat het woord zo goed als uitsluitend in Nederland gebruikt wordt, terwijl *schoonbroer*, dat hoofdzakelijk in Vlaanderen gebruikt wordt, maar in Nederland ook wel eens voorkomt, wellicht geen label zal krijgen. *Nonkel* zal als *Belgisch-Nederlands* gelabeld worden, omdat het alleen in Vlaanderen gezegd wordt, terwijl *oom* geen label zal krijgen, omdat het zowel in Nederland als in Vlaanderen voorkomt.

De sociolinguïstiek heeft ervoor gezorgd dat we vandaag niet meer van *afwijkingen* van de standaardtaal spreken, maar wel van *varianten*. Bovendien worden taalgebieden waar staatsgrenzen doorheen lopen, vandaag niet meer als *monocentrisch* gezien, maar als pluricentrisch. Voor het Nederlandse taalgebied betekent dat: *bicentrisch*. Volgens de oorspronkelijk visie (*monocentrisme*) fungeerde de Randstad als centrum, dat zowel op de Nederlandse randgebieden (Groningen, Zeeland, Limburg) als op Vlaanderen invloed uitoefende. Volgens de nu geldende visie (*bicentrisme*) is de Randstad het centrum voor Groningen, Zeeland en (Nederlands) Limburg, terwijl Brabant (Antwerpen-Brussel-Leuven) het centrum is voor West-Vlaanderen en (Belgisch) Limburg. Het Nederlandse taalgebied wordt door veel taalkundigen vandaag dus als een bicentrisch taalgebied gezien. Dat is ook in de taaladvisering doorgedrongen. Zowel taaladvies.net als de Taaltelefoon (www.taaltelefoon.be) (en steeds vaker ook de taaladviezen van de VRT, www.vrt.be/taal) splitst het Nederlands op in twee *natiolecten*: *standaardtaal in België* en *standaardtaal in Nederland*.

Dus ja, twee volken gescheiden door dezelfde taal. Hier zijn we op een gevaarlijk punt aanbeland:

1. De voorstelling van het Nederlandse taalgebied als een bicentrisch taalgebied legitimeert de neiging van veel Vlamingen om genoeg te nemen met een oriëntatie op hun eigen *Vlaamse*, pardon, *Brabantse* centrum.
2. De voorstelling van het Nederlandse taalgebied als een bicentrisch taalgebied is een scheeftrekking van de werkelijkheid dat Nederland vandaag nog steeds invloed uitoefent op Vlaanderen. Als taalkundigen eerlijk zijn, moeten ze spreken van een asymmetrisch bicentrisch taalgebied. Dan functioneert Nederland met één centrum (de Randstad) en Vlaanderen met twee centra (Nederland of de Randstad, en Brabant). Enkele taalkundigen beginnen dat nu ook zo te zien. Als ik nu in De Standaard lees: "De gedrukte versie wordt opgeschoond" en op de

VRT-radio hoor: “Is er plek voor jou vannacht om te slapen?” – *opgeschoond, plek* – dan snap je dat Nederland vandaag nog steeds een voedingsbron is voor het Nederlands in Vlaanderen. De voorbije week hoorde ik op mijn hogeschool verschillende collega’s over een *pilot* (= *proefproject*) spreken, ongetwijfeld onder invloed van Nederlands-Vlaamse samenwerking in de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie).

3. De focus op Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands gaat met alle aandacht lopen. De woordenboeken en taaladvisering werken ook met de categorie *standaardtaal in het hele taalgebied*. De Taalunie en het onderwijs moeten meer aandacht vragen voor die categorie in plaats van Belgisch-Nederlands in de eerste plaats als standaardtaal te honoreren. Ik lees bij *rondpunt* op taaladvies.net:

vraag: *Is rondpunt correct?*

antwoord: *Ja, rondpunt is standaardtaal in België. Standaardtaal in het hele taalgebied is rotonde.*

Zo’n taaladvisering drijft een wig in de Nederlandse taaleenheid. In plaats van te kiezen voor het algemene *rotonde*, krijgen Vlamingen hier nu groen licht voor het *rondpunt*. Taaladvies zou in de eerste plaats het gemeenschappelijke Nederlands moeten aanbevelen.

Ik pleit ervoor om die overdreven focus op het verschil tussen het Nederlandse Nederlands en het Belgische Nederlands te vervangen door een focus op al het Nederlands dat Nederlanders en Vlamingen gemeenschappelijk hebben. Dat betekent niet dat varianten afgewezen moeten worden. Maar ze moeten toch niet aanbevolen worden, want daar lijkt het in de taaladvisering nu wel een beetje op.

In de marge hiervan verwijs ik ook naar de vaak gehoorde vaststelling of verzuchting dat het Nederlands van Noord en Zuid uit elkaar aan het groeien is. Dat is natuurlijk een heel relatief gegeven. In vergelijking met de situatie in bijvoorbeeld 1890 of 1930 lijkt me van uit elkaar groeien geen sprake te zijn. Integendeel, het Nederlands is in Vlaanderen tussen 1930 en vandaag juist veel dichter bij het Nederlands van Nederland gaan aansluiten. In vergelijking met 1990 is er van uit elkaar groeien in bepaalde opzichten allicht wel sprake.

Hoewel.

- Promovenda Anne-France Pinget (Universiteit Utrecht) heeft bij haar onderzoek geconstateerd dat de verschuiving van v naar f vóór een klinker – bijvoorbeeld *voet* → *foet*, *veel* → *feel* – nu ook in Vlaanderen te horen is.
- *De koe, hij geeft melk*: een typisch ‘Hollands’ verschijnsel. – Maar ook in Vlaanderen verdwijnt het verschil tussen *hij* en *zij* bij verwijzing naar zelfstandige naamwoorden in razendsnel tempo.

- Gister hoorde ik een collega voor een volle aula zeggen: “een element wat vorig jaar gelanceerd werd”. *Een element wát*, oorspronkelijk alleen een ‘Hollands’ verschijnsel.

Zulke ontwikkelingen tonen toch aan dat het Nederlands echt wel één taal is, en dat er één taalgemeenschap bestaat.

De taaleenheid van Nederland en Vlaanderen staat soms onder druk door de tegenwoordig steeds weer opduikende pessimistische geluiden dat Vlamingen en Nederlanders geen interesse meer hebben voor elkaar, dat Vlamingen en Nederlanders elkaars auteurs niet (meer) lezen, dat Vlamingen niet meer naar de Nederlandse televisie kijken. Laten we toch ophouden met dat soort van negativisme.

- Meer dan ooit nemen Vlamingen sleutelposities in in Nederlandse bedrijven en instellingen. De rector magnificus van de Universiteit Maastricht is een Vlaming, de hoofdredacteur van de NRC is een Vlaming.
- Nog nooit hebben zo veel Nederlandse en Vlaamse docenten en onderzoekers over de grens aan een universiteit gewerkt.
- Nooit eerder studeerden zo veel Nederlandse studenten in Vlaanderen.
- En we kijken dan allicht niet meer naar de Nederlandse televisie, toch horen we vandaag veel meer Nederlanders aan het woord dan toen we wel nog naar de Nederlandse televisie keken. Wie van voetbal houdt, kan in Vlaanderen niet om Johan Boskamp en Jan Mulder heen. Op het journaal ontsnappen we niet aan Lia van Bekhoven, Frank Renout, Rob Savelberg, Ankie Rechess, Hedwig Zeedijk, Andrea Vreede, Renske Heddema, Geert Groot Koerkamp en Joris van de Kerkhof. Kun je op Radio 1 in *Interne keuken*, *Nieuwe feiten* of *De wereld vandaag* om de Nederlanders heen?

Dat soort van taalvermenging leidt tot meer wederzijdse invloed, heeft meer effect op de taalontwikkeling in Noord en Zuid dan naar de Nederlandse televisie kijken.

De taaleenheid van Vlaanderen en Nederland staat ook onder druk door de steeds verder oprukkende *tussentaal*. Die tussentaal (het Verkavelingsvlaams) is overigens niet alleen een bedreiging voor de eenheidstaal, maar ook voor het prestige van het Nederlands in Vlaanderen zelf. Wat moeten Walen, Franstalige Brusselaars en buitenlanders die Nederlands geleerd hebben, niet denken als ze in Vlaanderen komen, Nederlands beginnen te spreken en zich daardoor uitgesloten voelen?

Het is dan ook geen goed idee van sommige taalkundigen om te pleiten voor meer ruimte voor tussentaal in het onderwijs. Als ik in de trein zit en naar de mensen om me heen luister, als ik op de VRT of op VTM naar een amusementsprogramma kijk of als ik naar een stand-upcomedian luister, dan heb ik niet het gevoel dat het onderwijs extra aandacht moet schenken aan tussentaal of die tussentaal als communicatiemiddel moet gaan gebruiken. Die taal kennen de leerlingen immers al door dagelijkse oefening. De taak van het onderwijs is werk te maken van de verspreiding van de cultuurtaal van het

land, en dat is de Nederlandse standaardtaal, ongeacht de thuistaal, of dat nu West-Vlaams, tussentaal of Arabisch is.

Dat betekent niet dat een leraar in zijn lessen geen gebruik kan maken van de thuistaal of vrijetijdstaal van zijn leerlingen. Hij moet dat zelfs doen. Ik doe dat ook, om te vergelijken, als didactisch hulpmiddel. Of omdat code-switching (codewisseling) bepaalde efficiënte communicatieve functies heeft. Maar je moet daarom in je les of op het schoolplein nog geen tussentaal spreken tegen je leerlingen.

VRT en VTM zouden ook eens wat beter mogen nadenken over de positie van tussentaal op televisie. Toegegeven, tussentaal is een gegeven in Vlaanderen. Je moet het niet ontkennen of wegmoffelen. Maar nu wordt de indruk gewekt dat iedereen, werkelijk iedereen in Vlaanderen zo spreekt als de stand-upcomedians. De Vlaamse televisie is geen correcte weerspiegeling van het taalgebruik in Vlaanderen. De Nederlandse standaardtaal fungeert bij meer mensen dan je zou denken als omgangstaal. Nu heb je de indruk dat de standaardtaal niet geschikt is als gewoon communicatiemiddel in Vlaanderen, dat de standaardtaal alleen voor formele taalsituaties dient.

Over tussentaal en standaardtaal in het onderwijs en in de media zou ik nog een heel betoog kunnen opbouwen, maar dat zou een andere lezing worden. Sommigen verwachten wellicht dat ik ook wat zeg over het oprukkende Engels. Maar dat doe ik bewust niet omdat het op zich niets met de Nederlandse taaleenheid te maken heeft.

De taaleenheid tussen Nederland en Vlaanderen verdient verdere en blijvende ondersteuning door de overheid en allerlei beleidsinstanties omdat die taaleenheid culturele, economische en sociale voordelen heeft. Een markt van 23 miljoen inwoners is voor alles wat de lage Landen voortbrengen, interessanter dan alleen maar het eigen binnenland. Dat zovelen pleiten voor meer Engels omdat het kansen biedt in een geglobaliseerde wereld, maar tegelijk niet zien dat het Nederlands de taal van Vlaanderen én Nederland is, wat ook veel kansen creëert, is een vreemde paradox.

Nederlanders en Vlamingen zijn inderdaad twee volken min of meer gescheiden door dezelfde taal, maar ze zijn evenzeer verbonden door dezelfde taal. Anders was bijvoorbeeld dit symposium er nooit gekomen. Anders kwam hier straks niet ook een Nederlander in het Nederlands een lezing houden. Anders zouden niet in 40 verschillende landen verspreid over de hele wereld aan zo'n 175 verschillende universiteiten 700 Nederlandse, Vlaamse en buitenlandse docenten Nederlands doceren. Daar wordt dat Nederlands steeds als één taal gezien, weliswaar met eigen kenmerken in Nederland en Vlaanderen, maar toch één taal. Die eenheid moeten we koesteren en zo mogelijk verder uitbouwen. Omdat we er allemaal, Nederlanders en Vlamingen, baat bij hebben.

Dank u.